

*Завацька Н.Є. (ORCID 0000-0001-8148-0998),  
Попович І.С. (ORCID 0000-0002-1663-111X),  
Білецький П.С. (ORCID 0000-0003-2591-5031)*

## **ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ- ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ТА ЇХ ПРОФЕСІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ**

*У статті розкрито проблеми професійного спілкування в системі формування професійних компетентностей майбутніх фахівців-фізичних терапевтів та вектори їх професійного благополуччя. Показано, що компетентність завжди проявляється у діяльності, у єдності з цінностями майбутніх фізичних терапевтів, за умови глибокої особистісної зацікавленості у цьому виді діяльності. Ключові компетентності виявляються у здатності вирішувати професійні завдання з урахуванням використання інформації, комунікації, соціально-правових основ поведінки майбутніх фізичних терапевтів у суспільстві. Базові компетентності відбивають специфіку професійної медичної діяльності фізичних терапевтів. Спеціальні компетентності показують специфіку конкретної сфери професійної діяльності. Види компетентностей взаємопов'язані, розвиваються одночасно і формують індивідуальний стиль діяльності фізичних терапевтів, створюючи стиль спілкування фахівця, забезпечуючи становлення професійної компетентності та професійне благополуччя загалом. Наголошується, що формування комунікативних навичок (уміння спілкуватися) є одним із основних показників професійної компетентності майбутніх фізичних терапевтів, забезпечуючи взаєморозуміння, довіру, ефективність у вирішенні поставлених завдань.*

*Ключові слова: професійне спілкування, професійні компетентності, система формування професійних компетентностей, професійне благополуччя, майбутні фахівців-фізичні терапевти.*

**Постановка проблеми.** Компетенції трактують як кваліфікаційну характеристику, здатність, засновану на знаннях, досвіді, схильностях, набутих у результаті навчання, вміння реалізувати знання та навички у конкретній ситуації. Компетенція – це характеристика вимог до фахівця, які дозволять стати йому компетентним у певному виді професійної діяльності. Тому цілі, мотиви – за наявності знань про предмет професійної діяльності, умінь – змушують майбутніх фахівців-фізичних терапевтів активно та професійно діяти у відповідних ситуаціях [2; 4; 6].

У складі компетенцій існують певні зв'язки та залежності від властивостей та якостей особистості майбутніх фахівців-фізичних терапевтів, що мають значення для професійної діяльності. З погляду особистісного підходу важливо виявити властивості та якості, які або гальмують, або активізують дії, тобто сприяють чи не сприяють досягненню успіху у професійній діяльності та професійного благополуччя загалом.

Отже, до ознак компетенції відносять вимоги, необхідні для успішного виконання професійної діяльності. Як елементи компетенцій розглядаються конкретні знання, вміння, навички, здібності, особисті якості майбутніх фахівців-фізичних терапевтів, а також взаємозв'язок компонентів та елементів компетенцій (прямі, функціональні, безпосередні зв'язки між здібностями, знаннями, вміннями, особистісними якостями).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вчені визначають компетентність як специфічну здатність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії, що включає вузькоспеціальні знання, предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії.

Під компетентністю розуміється й заснований на знаннях інтелектуально та особистісно обґрунтований досвід соціально-професійної життєдіяльності фахівця.

Компетентність визначають як володіння відповідною компетенцією, що включає особистісне ставлення до неї та предмет діяльності.

До ознак компетентності важливо віднести ступінь оволодіння компетенціями та її реалізації у конкретному виді діяльності, залежність оволодіння компетенціями та її реалізації від властивих фахівцю особистісних даних.

Зв'язок між окремими елементами компетенцій та компетентності визначається декількома підходами: діяльним – забезпечує включення до складу компетенцій здібностей та умінь, практичну спрямованість на оволодіння та реалізацію компетенцій. Особистісний підхід – виділяє складові компетенцій, зумовлені властивостями особистості, значущими для засвоєння та реалізації компетенцій [1; 3; 5; 7].

**Мета статті** - розкрити проблеми професійного спілкування в системі формування професійних компетентностей майбутніх фахівців-фізичних терапевтів та вектори їх професійного благополуччя.

**Виклад основного матеріалу і результатів дослідження.** Компетентнісний підхід ставить низку проблем, важливих для вищої медичної освіти та підготовки майбутніх фахівців-фізичних терапевтів: проблему несуперечливого визначення змісту та функцій стандарту освіти, його можливостей в умовах сучасної освіти; проблему кваліфікації викладачів та їх професійної відповідності не тільки новому компетентнісному підходу, а й традиційним уявленням про професійно-педагогічну діяльність.

Аналіз робіт у галузі досліджень компетентнісного підходу показує необхідність уточнення понятійного апарату (глосарію), являючи собою важливу науково-практичну проблему, а його розробка пов'язана з аналізом взаємозв'язку понять «знання та компетенції», «готовність та компетентність».

Компетентність завжди проявляється у діяльності, у єдності з цінностями майбутніх фізичних терапевтів, за умови глибокої особистісної зацікавленості у цьому виді діяльності. Ключові компетентності виявляються у здатності вирішувати професійні завдання з урахуванням використання інформації, комунікації, соціально-правових основ поведінки майбутніх фізичних терапевтів у суспільстві. Базові компетентності відбивають специфіку професійної медичної діяльності фізичних терапевтів. Спеціальні компетентності показують специфіку конкретної сфери професійної діяльності. Види компетентностей взаємопов'язані, розвиваються одночасно і формують індивідуальний стиль діяльності фізичних терапевтів, створюючи стиль спілкування фахівця, забезпечуючи становлення професійної компетентності та професійне благополуччя загалом.

Наявність у фізичного терапевта диплома, сертифіката, що підтверджує рівень його кваліфікації, - необхідна, але недостатня умова для становлення професіоналізму. Його значущою складовою є професійна компетентність, що розглядається як характеристика якості підготовки майбутніх фізичних терапевтів.

Професійні компетенції припускають не тільки наявність обсягу знань та умінь у медичній сфері діяльності, а й можливість їхнього успішного використання у практичній діяльності. Тому велике значення має надаватися участі майбутніх фізичних терапевтів у лікувально-діагностичній роботі, клінічних розборах, обходах хворих, практичній роботі під час чергувань під контролем викладачів. Впровадження компетентнісного підходу до медичної освіти дозволить оптимізувати навчальний процес, а формування професійних компетенцій – становлення професійної майстерності з можливим впровадженням у процес навчання інноваційних технологій при інтенсифікації навчального процесу та вдосконаленні навчально-методичних прийомів.

Стратегія освіти сформульована як процес стандартизованого змісту у формі знань, умінь, навичок, компетенцій та компетентностей, орієнтована на

отримання запланованих результатів. Більш прогресивною є стратегія освіти, що визначає безперервний процес розвитку, становлення майбутніх фізичних терапевтів (формування комунікативної компетентності, мотиваційної сфери, пізнавальних здібностей, професійно важливих якостей), вона передбачає навчання, самоактуалізацію та соціалізацію майбутніх фізичних терапевтів. Реалізація цієї стратегії спрямована на віддалені перспективи, вирішення глобальних освітніх проблем та вимагає нових освітніх технологій, орієнтованих на розвиток особистості майбутніх фізичних терапевтів в процесі становлення індивідуального стилю діяльності з мотиваційним забезпеченням суб'єктів педагогічної діяльності, та навчання, що базується на реалізації особистісних функцій та наявності чітко заданої мети освіти.

Мотиваційна сфера відбиває спрямованість особистості майбутніх фізичних терапевтів (мотив досягнення успіхів, уникнення невдач, самооцінка та ін.). У сфері професійної мотивації найважливіше місце посідає позитивне ставлення до професії, що за умови поєднання з компетентним уявленням про неї детермінує формування приватних мотивів, пов'язаних із кінцевою метою навчання. Значним компонентом структури особистості майбутніх фізичних терапевтів є професійні здібності та професійне самопізнання. Особистісне зростання та формування соціальної зрілості майбутніх фізичних терапевтів базуються на мотивації саморозвитку, самопізнання, тісно переплітаючись із мотивацією вдосконалення професійної діяльності.

Компетентнісна модель вищої медичної освіти передбачає орієнтацію на базові цілі та напрями, а саме: навчання, самовизначення, соціалізацію та розвиток індивідуальності. Для формування компетенції «знання» необхідно опанувати знання у професійній діяльності, усвідомлювати себе та свою відповідальність у суспільстві, розуміти наукові основи медицини, знати молекулярні, клітинні, біохімічні механізми, що підтримують гомеостаз, розуміти патогенез захворювання та використовувати сучасні методи діагностики та лікування.

Для формування компетенції «навички» майбутні фізичні терапевти мають прагнути стати висококваліфікованим фахівцями і мати клінічні навички та мислення, володіти практичними маніпуляціями, методикою обстеження та ведення пацієнтів, уміти приймати рішення і робити правильні висновки.

Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фізичних терапевтів дозволяє оптимізувати навчальний процес, націливши його на кінцевий результат.

В рамках компетентнісного підходу R. Harden представив рівні освоєння знань у медичній освіті.

1. Компетентність у клінічних навичках (фізичний терапевт повинен вміти збирати медичний та соціальний анамнез, провести фізикальне обстеження, скласти план подальшого дослідження та постановки діагнозу).

2. Компетентність у проведенні практичних процедур (фізичний терапевт повинен мати певний перелік навичок).

3. Компетентність в обстеженні пацієнта (фізичний терапевт повинен визначити перелік необхідних обстежень та вміти їх інтерпретувати).

4. Компетентність у курації пацієнта (фізичний терапевт повинен призначити відповідне лікування, догляд та реабілітацію).

5. Компетентність у профілактиці захворювання (фізичний терапевт має знати основні принципи профілактики захворювань та зміцнення здоров'я).

6. Компетентність у взаєминах із людьми (хворі, родичі, колеги, громадськість).

7. Компетентність у володінні інформацією: вміння отримувати інформацію, аналізувати та оформлювати її, включаючи комп'ютерний варіант.

Впровадження навичок у практику.

1. Розуміння базисних, клінічних та соціальних наук як основ клінічної практики.

2. Розуміння етики та правової відповідальності щодо норм поведінки з хворим.

3. Вміння приймати рішення, знання клінічного мислення у постановці діагнозу, використання у роботі основ клінічної логіки та доказової медицини, володіння дослідницькими та статистичними методами. Творчий елемент вирішення проблем клінічної практики сприймається як аналітична і творча навичка.

Розвиток суспільства має забезпечити здоров'я особистості, тому серед компетентностей соціального аспекту на першому місці стоїть компетентність «здоров'язбереження».

Тому компетенціями для медичних закладів вищої освіти, які готують майбутніх фізичних терапевтів є:

- володіння знаннями та накопичення нової інформації через зміну ситуації у світовій охороні здоров'я;
- власне позитивне ставлення до здоров'я та здорового способу життя;
- підвищення професійного інтелекту;
- взаємодія із соціумом (колеги, хворі, їх родичі);
- комунікативне та колегіальне співробітництво;
- готовність до виконання ускладнених професійних завдань та швидкого пошуку адекватних підходів до їх вирішення.

Наразі створено багато варіантів технології модульного навчання майбутніх фізичних терапевтів, але перспективним напрямом у системі медичної освіти є міждисциплінарні модулі.

Формування сукупностей модульних одиниць для підвищення якості навчання з дисциплін може забезпечити досягнення кращих результатів у професійній підготовці майбутніх фізичних терапевтів.

Професійний розвиток майбутніх фізичних терапевтів з впровадженням компетентного підходу, розширенням варіативності освітніх програм з використанням нових освітніх технологій сприяє формуванню професійно-особистісних компетенцій майбутніх фізичних терапевтів. Особистісно-професійне зростання та самовдосконалення - умова успішності у професії.

Мотиваційно-ціннісна сфера особистості майбутніх фізичних терапевтів – це інтереси, мотиви, цінності, що визначають його діяльність. Показник задоволеності процесом діяльності за повної можливості самореалізації показує високу мотиваційну активність та забезпечує професійне благополуччя.

**Висновки.** Розкрито проблеми професійного спілкування в системі формування професійних компетентностей майбутніх фахівців-фізичних терапевтів та вектори їх професійного благополуччя. Показано, що компетентність завжди проявляється у діяльності, у єдності з цінностями майбутніх фізичних терапевтів, за умови глибокої особистісної зацікавленості у цьому виді діяльності. Ключові компетентності виявляються у здатності вирішувати професійні завдання з урахуванням використання інформації, комунікації, соціально-правових основ поведінки майбутніх фізичних терапевтів у суспільстві. Базові компетентності відбивають специфіку професійної медичної діяльності фізичних терапевтів. Спеціальні компетентності показують специфіку конкретної сфери професійної діяльності. Види компетентностей взаємопов'язані, розвиваються одночасно і формують індивідуальний стиль діяльності фізичних терапевтів, створюючи стиль спілкування фахівця, забезпечуючи становлення професійної компетентності та професійне благополуччя загалом. Наголошується, що формування комунікативних навичок (уміння спілкуватися) є одним із основних показників професійної компетентності майбутніх фізичних терапевтів, забезпечуючи взаєморозуміння, довіру, ефективність у вирішенні поставлених завдань.

### Література

1. Bulakh I., Mrouga M., Voronenko Y. Manifestation of professional competence: is it context-dependent or skill-dependent? *AMEE Conf. «Relevance in Medical Education»*. Bern (Switzerland), 2003. P. 381.



2. Cohen L., Musson G., Tietze S. Teaching communication to student's: A view from the United Kingdom. *Management Communication Quarterly*. 2005. Vol. 19. № 2. P. 279-294.
3. Epstein R.M., Edward M.H. Defining and Assessing Professional Competence. *JAMA*. 2002. Vol. 287. № 2. P. 226-235.
4. Guerrero D., I. De los Ríos Professional competences: a classification of international models. *Procedia-Social and Behavioral Science Journal*. 2012. Vol. 46. P. 1290-1296.
5. Heine S.J., Vohs K.D. The Meaning Maintenance Model: On the Coherence of Social Motivations. *Personality and Social Psychology Review*. 2006. Vol. 10. num 2. P. 88-110.
6. Holodiuk L., Miyer T., Omelchuk S., Savosh V., Bondarenko H., Romanenko L., Romanenko K. (2021a). An Overview of the Continuous Education System Components in Dimensions «Umwelt», «Mitwelt» and «Eigenwelt». *AD ALTA. Journal of Inter disciplinary Research*. 2021a. Vol. 11(1). P. 52-56.
7. Johnson Elaine B. Contextual Teaching and Learning. Corwin Press, INC. A Sage Publications Company. Thousand Oaks, California. 2002.

### **References**

1. Bulakh I., Mrouga M., Voronenko Y. Manifestation of professional competence: is it context-dependent of skill-dependent? *AMEE Conf. «Relevance in Medical Education»*. Bem (Switzerland), 2003. P. 381.
2. Cohen L., Musson G., Tietze S. Teaching communication to student's: A view from the United Kingdom. *Management Communication Quarterly*. 2005. Vol. 19. № 2. P. 279-294.
3. Epstein R.M., Edward M.H. Defining and Assessing Professional Competence. *JAMA*. 2002. Vol. 287. № 2. P. 226-235.

4. Guerrero D., I. De los Ríos Professional competences: a classification of international models. *Procedia-Social and Behavioral Science Journal*. 2012. Vol. 46. P. 1290-1296.

5. Heine S.J., Vohs K.D. The Meaning Maintenance Model: On the Coherence of Social Motivations. *Personality and Social Psychology Review*. 2006. Vol. 10. num 2. P. 88-110.

6. Holodiuk L., Miyer T., Omelchuk S., Savosh V., Bondarenko H., Romanenko L., Romanenko K. (2021a). An Overview of the Continuous Education System Components in Dimensions «Umwelt», «Mitwelt» and «Eigenwelt». *AD ALTA. Journal of Inter disciplinary Research*. 2021a. Vol. 11(1). P. 52-56.

7. Johnson Elaine B. Contextual Teaching and Learning. Corwin Press, INC. A Sage Publications Company. Thousand Oaks, California. 2002.

**Zavatska N.Ye., Popovych I.S., Biletskyi P.S.**

**PROFESSIONAL COMMUNICATION IN THE SYSTEM OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF FUTURE SPECIALISTS-PHYSICAL THERAPISTS AND THEIR PROFESSIONAL WELL-BEING**

*The article reveals the problems of professional communication in the system of formation of professional competences of future physical therapists and the vectors of their professional well-being. It is shown that competence always manifests itself in activity, in unity with the values of future physical therapists, under the condition of deep personal interest in this type of activity. Key competencies are found in the ability to solve professional tasks taking into account the use of information, communication, socio-legal bases of behavior of future physical therapists in society. Basic competencies reflect the specificity of the professional medical activity of physical therapists. Special competences show the specificity of a specific field of professional activity. Types of competences are interconnected, develop*

*simultaneously and form the individual activity style of physical therapists, creating a communication style of a specialist, ensuring the formation of professional competence and professional well-being in general. It is emphasized that the formation of communication skills (the ability to communicate) is one of the main indicators of the professional competence of future physical therapists, ensuring mutual understanding, trust, and efficiency in solving tasks.*

**Key words:** *professional communication, professional competences, the system of formation of professional competences, professional well-being, future specialists-physical therapists.*

**Завацька Наталія Євгенівна** – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та соціальної роботи, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

**Попович Ігор Степанович** – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Херсонського державного університету;

**Білецький Павло Степанович** – кандидат психологічних наук, директор Українського Північно-Східного Інституту прикладної та клінічної медицини (м. Суми).